

تورک پوردی

تورک ادبیاتی مرکزی لیبیتی لطفندره نشر اولونور

نومبرو : ۱۴

اول بشتنجی سنه

جلد ۳

تشرین قانی ۱۹۲۵

چينيلارك ھودى ھودىدىكارى خلك اورخون كىتاپلارندە كى توقز
اوغوزلارك عىنى اولدېقنە دائر ايضاحات .

(كوپرېلى زاده محمد فؤاد بك تنقيدلرئىنە جواب)

« توركيات مجموعه سى » نامى آلتىندە انتشار ايدىن بر ائردە استانبول ادبيات
مدرسەسنىڭ كىچ مىدرسلىرىدىن كوپرېلى زاده محمد فؤاد بك ، فرانسه نىڭ آسيا
مجموعەسىندە [ژورنال آزياتيكدە] درج ايدىلىش [۱] برتدقيق مناسبتە علمى
مناقشە آدابە بىلىم نەدر توافق ايدىن متجاوز بر اسلوب و لسانلە بىم شىخصە
ھجوم و تعرض ايدىور .

ھر كس ايچون مقالەدن ترشح ايدىن برىچى انطباع فؤاد بك ھەندىسە ، بىم
شىخصە قارشى فنا بر حىلە متحس اولە سىدر . علمى مسئلەك بو حىسى ابرازە آنچق
بر وسىلە اولدېنى مقالە او قونور او قونماز كوزە چارپيور . بىن فؤاد بك بكا قارشى
بىلە دېكى قناحسى طوغوران اسبابى تھليلە و بو حىك اسمنى سويلەمكە تئزل ايتىك
اىستەميورم . بىن شىخسى ھجوم و تعرض يولندە فؤاد بىكى لعقيب ايتىەرك ، دوزىرىدىن
دوزىرى يە ، علمى مسئلە يە كچىك اىستيورم . فؤاد بك سكتىر نەقشەدە تھيىن ، ايتىدىكى
اعتراضلردىن اول بىم مقالەمى خلاصە ايتىك اىستەمشىدر .

لكن فؤاد بك ياپىدىنى خلاصەدە بىم مقالەمك روحي ، بىم اساس مدعالم
(نەزىرم) آچىق ، واضح بر صورتدە كوسترلەمشىدر . اونك ايچون ژورنال
آزياتيكدە كى [۲] مقالەمى بىن كندىم خلاصە ايتىكە مچيورم . فؤاد بىكك تعرضە بىلە
اولان علمى مسئلەك نەدىن عبارت اولدېنى (تورك يوردى) قارلارنىڭ ذھنتدە
تھجىدە ئورم كورسيورم .

[۱] بتدقيق (Etude) ژورنال آزياتيكدە درج ايدىلەدىن اول فرانسه نىڭ آسيا جەمئىي
امضالرىنىڭ ھوى مچلىندە او قونىش ايدى .

[۲] ژورنال آزياتيكدە سەنە ۱۹۲۴ كالون نامى مارت ۱۷ col 1 جلد 1

نیم مقاله ملک خلاصه سی شودر :

۱- چین مورخلرینک هوهی هو دیدیکری خلق تورک کتابه لرنده کی توقز اوغوزلردور .
 بن بونی چین مورخلرینک هوهی - هولره اسنادا بدیکی تاریخی وقعه لره کتابه لرده
 توقز اوغوزلر حقیقه ویریلن معلوماتک عینی اوله سیله اثبات ایدیورم .
 بو حقیقه برچوق مستشرق باقلاشمشده [۱] توقز اوغوزلره هوهی هولرک
 عینی تاریخی دلیللر اقامه ایدرک اثبات ایتمه مشدر . هوهی - هولره توقز
 اوغوزلرک عینی نیم ایلری سوردیکم بر نظریه آتیحق مقدمه در . اصل نظریه
 [Hypothesis] ایسه بودر :

اوغوز کله سی توقز اوغوزلردورندن دهاسکی دورلرده اوغور تلفظ ایدلش

اولمالیدر .

وبو اوغور و اوغوز کله لری هر ایکسی ده قیلهلر زمیره سی معناسنده اولمالیدر .

اوغور کله سنک قیلهلر زمیره سی معناسنده استعماله دلیل اوله رق ، غربی
 هون دولتنک سقوطندن سوکره بو کونکی روسیه ده یاشایان مختلف قیله تشکیلاتنک
 اسملری کوستریورم . هون دور دن سوکره اوت - اوغور ، صاری - اوغوره
 اوتور - اوغور ، توقز - اوغور اسمنده کی خلق اسملرینه تصادف ایدیوروز .
 بو اوتور اوغور ، توقز اوغور تعبیرلرنده کی اوتور و توقز کله لرینک بو کونکی تورک
 لساننده کی اوتوز و توقز سوزلرینک اسکی برشکلی اولدینی صلاحیتدار بر تورک
 لسانیا تیجیسی طرفندن قبول اولمشدر [۲]

بن اسکی تورک لساننده کی هجلاک نهایتده کی «ر» لک میلادی آلتیجی یدنجی
 و سکزنجی عصرلرده تشکل ایدن لهجه لرده «ز» تلفظ اولندیغی چو واش لسانندن
 آلتش (۳) متعدد مثاللره اثبات و تأیید ایتدکن سوکره ، یوقاریده کوستریلن

[۱] طومسون اورخون کتابه لری صحیفه ۱۴۷-۱۴۸

مارکورا Osteuropäi sche Streifzüge صحیفه سنی خاطر لایامیورم . بو ایضاحله
 یوروک بر کتاب قحطانی ایچنده یازیورم .

[۲] K Voprossou ob. Uigurakh رادلوف

Schot Lingua tchuwachorun Berlin 1848 [۳]

اوقور اوغور توقر اوغور تعبیرلرنده کی برنجی کله لرك «ر» حرفی تقریباً یلدیجی و سکنزنجی عصرلردن صوکره تشکل ایدن لهجه لرده «ز» حرفنه مقابل اولدیجی کبی ، بوتر کییلرده کی ایکنجی کله ، (اوغور) کله سنک دخی صوکره تشکل ایدن لهجه لرده اوغوز تلفظ اولنان کله نك مقابل (اسکی شکل و تلفظی اولدیجی) ایلری سور یورم . اوتور اوقور ، توقر اوغور قطعاً بر خلق اسمی دکلدر ، دیورم . اسم عددلرك کوستردیکی کبی بو بر قبیله تشکیلاتی اسمیدر . اوتور اوغور ، توقر اوغور آنجق اوتوز قبیله ، توقز قبیله کبی بر صورتده ترجمه ایدیلر .

اوتور اوغور یالکز اولسه ایدی خلق اسمی ظن ایتک ممکن اولوردی . اوتور اوغور یاننده توقر اوغور ، صاری اوغور ، اوت اوغور کبی تعبیرلر وجوددی . اوغورک ethnique بر اسم اولمایوب سیاسی قبیله وی بر تشکیلات اسمی اولدیجی ظاهر ولیور . اوغور بزم فکریمه کوره قبیله زمزمسی معناسنده در . اوغوردن مراد

قبیله دکل بر قاچ قبیله اولمسی صاری اوغور ، اوت اوغوردن کورولیور . چونکه صاری اوغورلر بر خلق اوله رق کوستریلیور و تورکلرده نك بر قبیله نك بر سیاسی خلق اوله رق میدانه چیمه سی عاده نا یوق کییدر . تورکلرده اجنبی لره معلوم اولان تاریخی خلقلر بر قاچ قبیله اتقاددن عبارت قالمشدر .

اسمه اوغور کله سی داخل اولان مختلف خلقلر هونلردن صوکره کی تورک رئیس لری طرفندن تشکیل اولنان خلقلردر (قبیله زمزمه لریدر) دیورم . [مختلف « اوغور » تشکیلاتنه داخل خلقلرک هیسی تورک خلقی اولمایوب اوغورلرك (قبیله زمزمه لری نك) بعضی لری نك غیر تورک خلقلر اولمسی ده محتملدر] بزم فکریمه کوره اوروپا یه کلن هونلر بوتشکیلاتی اقصای شرقدن کتیر دیلر . بو اوغور تشکیلاتنه ، قبل المیلاد ۲نجی عصر دن بعد المیلاد برنجی عصر نهایترینه قدر شمالی مانقولیاده مرکز لری اولان هونلرده دخی موجود اولدیجی آکلاشلیور . چینیلرك قدیم زمزمه لرده هوئی - هو دیکلری کله شو تورکجه « اوغور » کله سنک یاخود اوغور داخل اولان باشقه بر مرکب کله نك چینجه محرف شکیدر . هوئی هولر اسکی هونلرك غره هجرت

ايتموب ده شالي موغولستانده قالان قسلى اولمايدردىيورم. اسكيدن اوغوز تلفظايدىلش اولان كله توركلرك كندى آزالرندى. تقرر بآيدىنجى عصر دن صو كره. اوغوز تلفظايدىلدىكى حالده، قومشو غير تورك مائللرده مثلاً موغوللرده اسكى اوغوز شكنده تلفظلى دوام ايتشدر دىيورم.

[موغوللارك اوينغور اوغوزلرى اون اوغوز سوزندن آتوب بالا خره موغوللر طرفدن عموماً اوغوزلره بولمىش تورك خلقه، شو جمله دن توقز اوغوزلره دىنى اطلاق اولمشدر.]

اوغوز سوزىنك قيله زمردسى اولدىنى سالفالذ كر مائللرده كوريلدىكى تې اوغوز كله سنك دىنى قيله زمردسى معناسنده اولدىنى اورخون كتابلارنده كى مائللار دن كورولور :

اورخون كتابلارنده برقچ برده « اوغوز » كلهسى قيله لر معناسنده استعمال اولمشدر. بوراده برقچ مثال كوسترمكه ا كتفا ايدىيورم.

ديككه كز، اى تورك اوغوزلرىنك بىكلرى وخلقلىرى [۱]

هكدا قارلوقلردن بحت ايدر كن كتابلارده (اوچ اوغوز) تعبيرنه تصادف

ايدىيورز [۳] قارلوقلرك اوچ قيله زمردسنى بولومىش اولدىنى بيلورز [۳]

اوغوز كې اوغوز كله سنك دىنى اسكى تورك آبدىلرىنك قيله لر اتفاقى (زمردسى)

معناسنده استعمالنى اثبات ايچون طوبلادينغ ديللارك هپسى ذكر ايتمكه بو مقاله نك حىجى مساعد دكلدر.

بو خلاصه دن آ كلاشلىدىنى كې مقاله نك اثبات ايتمك ايتىدىكى مدالار، تزلر

شوشكندى تعبير ايديله بيلير :

۱ — چينيلزك هوهى — هو ديدكلرى خلق، تورك كتابلارلىنك توقز اوغوزلريدىر.

۲ — اوغوز، اوغور كله سنك بوموشامش شكليدر.

۳ — اوغور و اوغوز هرايكيسى قيله لر اتفاقى معناسنده در.

[۱] رادلوف اسكى تورك بازيلرى (بى علاوه) صفحه 150 PH

[۲] Ibu صفحه 141

[۳] Hirt Naehworte zurs inschrift des Tonjukuk 44 صفحه